

STRATİS TSİRKAS

İSKENDERİYE

BAŞIBOŞ KENTLER III

ROMAN

Çeviri: AYKUT DERMAN

STRATİS TSİRKAS
İSKENDERİYE
BAŞIBOŞ KENTLER III

Can Yayınları 2047

Akivernites Polities, İ Nihterida, Stratis Tsirkas

© 1971, Éditions du Seuil

© 2012, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2005

Can Yayınları'nda 1. basım: 2012

2. basım: Mart 2012

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1427-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

STRATİS TSİRKAS
İSKENDERİYE
BAŞIBOŞ KENTLER III

ROMAN

Çeviri

Aykut Derman

Stratis Tsirkas'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kudüs / Başıboş Kentler I, 2012

Kahire / Başıboş Kentler II, 2012

STRATİS TSİRKAS, 1911'de bir Yunan göçmenin oğlu olarak Kahire'de doğdu. Gerçek adı İoannis Hacıandrea'dır. Orta ve lise öğrenimini Kahire'de tamamladı. Bir süre banka memurluğu yaptı. 1927 yılında Kavafis'in yönettiği *Alexandrini Techni* gazetesinde yazılar yazmaya başladı. 1963'te, yalnızca edebiyatla ilgilenmek üzere ülkesi Yunanistan'a yerleğti. İlk şiirleri, 1938 yılında *Soute* isimli dergide yayımlandı. Tsirkas'ın en önemli eseri, *Başıboş Kentler* üst başlığı yayımladığı *Kudüs* (1960), *Kahire* (1962) ve *İskenderiye* (1965) üçlemesidir. 1971'de Fransa'da En İyi Yabancı Kitap Ödülü'nü alan *Başıboş Kentler*, Yunanistan'da Albaylar Cuntası döneminde yasaklanmıştır. Tsirkas'ın bundan başka *Le voyage lyrique* (1939), *L'avant dernier adieu*, *L'Oratorio espagnol* gibi şiir kitapları, *Bomba Nurettin* (1957), *Au cap* (1966) gibi öykü derlemeleri yayımlandı. Yazar, 27 Ocak 1980'de öldü.

AYKUT DERMAN, 1942'de İstanbul'da doğdu. İÜ Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı. 1970'ten bu yana çeviriler yapmaktadır. Gaston Bachelard, Fernand Braudel, Alberto Giacometti, Béatrice Lenoir, Françoise Balibar, Milan Kundera, Pascal Quignard, Paulo Coelho, Michel del Castillo, José Saramago, İsmail Kadare, Alina Reyes, José Frèches gibi pek çok yazarın eserlerini Türkçeye kazandırmıştır. Derman'ın 70'e yakın çevirisi vardır.

Tarih her zaman, kesin sonuç olarak sayısız özel yaşam koşullarını içinde barındıran birçok bireysel iradenin birbiriyle çatışmasından doğar. Bu yüzden, birbiriyle kesişen etkinlikler çok sayıda, paralel güçler de sonsuzdur ve bunlar, tarihsel olgu adı verilen bileşkeyi oluşturur.

Bununla birlikte, bir bütün olarak bakıldığında, bu bileşkenin bile bilinçdışı ve önceden amaçlanmamış bir gücün ürünü olarak ortaya çıktığı kabul edilebilir. Çünkü bireylerin her birinin istediği şeyin gerçekleşmesi, öteki her bireyin isteği tarafından engellenir; bu durumda ortaya çıkan da hiç kimsenin istemediği bir şeydir.

ENGELS, "J. Bloch'a Mektup"
21 Eylül 1890

...Karanlıkta
Yürürüz, karanlıkta ilerleriz...
Kahramanlar karanlıkta yol alır.

YORGO SEFERİS, "Son Durak"
Cava de' Tirreni, 5 Ekim 1944

I

Trenin ön tarafında, uzakta, buhar makinesinin isterik homurtular çıkardığı duyuluyor. Delta toprağı ayın altında kıvılcımlar halinde parlıyor. Kanala eğilmiş su içen iri bir manda, gümüş fon üzerinde kara bir siluet oluşturuyor. Sıra sıra okalıptüsler ve firavunincirleri arkaya doğru geçip gidiyor. Alçak, küçük bir yapının yanında birkaç mimoza var; bunların hemen çevresinde toprak kerpiç bir duvarla çevrili: Namazgâh mı, çamaşır dövme yeri mi, yoksa mezar mı? Ortalıkta kimse yok, el ayak çekilmiş, köyler karanlığa gömülmüş. Kerpiç evlerin arasından tek tük yükselen hurma ağaçları sivri yapraklarını, sorgucunu öfkeyle sallayan çavuşkuşları gibi sallıyor. Damanhur'da, camın arkasında ay belirdi, o zamandan bu yana da bizimle birlikte koşturuyor. Kayboluyor, sonra yeniden beliriyor, parlayan yüzüyle sessizce gülümsüyor, vagonların üzerinden geçip gitmek istiyor sanki ama cayıyor ve bizden, bu boz vadide kaynaşıp duran, soylu ya da bayağı tutkuların ağına düşmüş ve kim bilir hangi cımbızla, hangi küllerin arasından çekilip alınacak, ava giderken avlanmış avcılar olan bizlerden bıkmış gibi geride kalıyor.

Makinist rötarını yakalamak için gayret ederken, tekerlekler, "Vas-si-lis! Ga-re-las! Vas-si-lis! Ga-re-las!" diye

yineliyor. Vassilis'i kafama takmış durumdayım. İskenderiye'deyse her şey basit olacak; ona soracağım. Gerçeği benden saklamakta ne çıkarı olabilir ki? Davanın üstünde göreceği hangi dostluk, hangi inanç, hangi dayanışma olabilir? Yeter ki İskenderiye'de olsun! Fanis bundan emin değildi. Mesajları yeniden okuyordu: Bunlar neyi gizleyebilirdi ki? Garelas'ın 8. Tugay'la birlikte Bingazi'de olması gerekiyor, oradan ayrılmasına nasıl izin verirler?

Islak balık ve çamur kokularının sardığı vagonun havası yavaş yavaş değişti. Damanhur'u geçeli neredeyse bir saat oldu, yaklaşık altmış kilometre ilerlemiş oluyoruz, yakında varacağız. Buharlı tren yeniden tehditkâr düdüğünü öttürüyor. Buruşuk üniformalı bir biletçi beliriyor. "Sidi Gaber," diyor bana, ciddiyetle. Biliyorum, burası İskenderiye'ye beş dakika uzaklıkta bir istasyon; ineceğim yer orası. Beni inceliyor, yüzünde art arda, hızla bir dizi ifade beliriyor: sertlik, korku, neşe. Birden, elini önce alnına, sonra kalbinin üzerine götürerek beni selamlıyor; bana "bey" diye hitap ediyor; sonra, başımın üzerindeki fileye bakıyor. Ne bavulum var, ne paketlerim; elimde gazete bile yok. Eline iki kuruş sıkıştırıyorum; bahşiş. Eğiliyor, fileye yeniden üzüntüyle bakıyor ve gidiyor. Yandaki kompartımanın kapısına hafifçe vuruyor, "Sidi Gaber istasyonu," diyor, bu kez İngilizce.

Yerimden kalkıp tualete gider gibi yapıyorum. Tren belli belirsiz yavaşlıyor, koridorlarda tozlar burgaçlanıyor; ay çok uzakta, dümdüz ve parlak bir boşluğun üzerinde koşturuyor; deniz değil, göl belki, belki de bataklıklardır, kim bilir? Üçüncü sınıf vagona kadar gidiyorum. Denklere, kafeslere takılıyorum; yolcular ayakta, inmeye hazırlanıyor, ellerini kollarını sallayarak hep bir ağızdan konuşuyor, daha rahat hareket edebilmek için uzun gömleklerini yukarı, neredeyse kalçalarına kadar sıyrıyorlar.

Ter, soğan ve toz karışımı kötü bir koku. Ayakları-

mızın altında, boşalan zincirlerin şakırtısı. Zorlukla ilerleyip son vagonun sahanlığına ulaşıyorum. Beleşçiler ve sabırsızlarla birlikte ben de karanlığa atlıyorum. Son vagonun kırmızı feneri ağır ağır uzaklaşıp yüz metre uzakta duruyor. Ötekilerin beni geçmelerine izin veriyorum, kimileri ters yöne gidiyor, karanlıkta raylara takılıyorlar.

Rayların üzerinden atlıyorum. İki yanımda beton direkler uzanıyor. Bir yerlerde kırık bir direk var mutlaka; sabır. Sağ yanımda yolun hareketini fark ediyorum, farlarını söndürmüş arabaların geçip gittiğini, asfaltın ay ışığında parladığını görüyorum. Sol yanda mısır ya da şeker kamışı tarlaları var. Şu kolları sarkık bodur gölgeler de hiç kuşku yok muz ağaçları. Ve işte, kırmızı fenerden otuz metre uzaklıktaki direk; direktten geriye yalnızca demir armatür kalmış, altından kolayca kayıp geçtiğim paslı, kamburlaşmış bir boru. Ebukir Caddesi'nin kaldırımına ayak basıyorum. Beleşçilerin yaptığı gibi, sırtımı gara dönüyorum. Daha uzakta, bir sigara yakıp ellerim ceplerimde karşı kaldırıma geçiyorum. Sonra, birden yarım daire çizip caddenin yukarisına doğru yürüyorum, hastaneye yöneliyorum. Yolun karşı yanında, gizlenmiş ışıkların altında, garın kargaşası: biriken gölgeler, korna çalan, hareket eden taksiler... Bunların, gece sakın sakın evine giden bir adamla ne ilgisi olabilir ki?

İskenderiye'yi iyi tanımıyordum, oysa Anne orada doğmuştu, Baba onunla orada evlenmişti; onu oradan gelin alıp Kifissia'ya götürmüştü. Ama ben geçen yıl, bir ay içinde orada ne görebilirdim ki? Böyle bir kenti tanıyabilmek için bana aylar ve bir sürü boş gün gerekiyordu. Amaçsız dolaşmak, nereye çıkacağı bilinmeyen sokaklara dalmak, keşifler yapmak; tabanı mavi maltataşı kaplı bir iç avlu, yerinden çıkmış bir parmaklığın biçimi, futbolcu

formasý gibi sarý pembe çizgili boyanmýþ küçük bir cami ve onun yanında, parlak gövdeli, yapraklarının arasına kumruların doluþtuđu bir ađaç. Eski kapýların önünde durmak, taþa ya da ağaca kazınmýþ tarihleri okumak: Bu ev büyük yangından zarar görmemiþ, Őu ev Annenin doğduğu yıl yapýlmýþ... Sokak adlarını duymak ve düşlerimin Herodotos'un ve Plutarkhos'un dünyasından başlayarak bugünün dünyasında, tefecilerin ve pamuk tüccarlarının dünyasında gezinmesine izin vermek. Büyük, harap kahvelere girmek; üzerinde reklamlar –şarap, konyak markaları ve artık unutulmuş kuvvet ilaçları– bulunan aynaları olan, çukurlařmýř oturma yerleri tütün kokan, çuhasý yýrtık bilardo masası, tebeşir kutuları, küçük sünger silgileri olan, kahve garsonunun tiz, uzayıp giden sesiyle Yunanca sipariş verdiği... Üstelik limanda, kapalıçarşılarda, evlerinde, fabrikalarda ve kabarelerde ışıkların altında ya da gün ışığında kent halkının, işçilerin arasına karışmak gerekirdi. Ben o haftaları sahil şeridinin üzerinde, Kleopatra İstasyonu yakınında bulunan ve bir tür yuva, kayıtlı denizciler için bir sığınak olan o zemin katına kapanmýř olarak geçirmiştim. Akşamları, arkadaşlarla çalışmak için dışarı çıkıyordum ama birbirimize benim kolayca gidebileceğim yerlerde randevu veriyorduk. Dolayısıyla oraları hep telaş içinde ve gece, kafam radyonun verdiği önemli haberlere –El-Alameyn Savaşları, Rommel'in geri çekilmesi– odaklanmýř durumda tanıdım. Ebukir Caddesi'nin daha doğusunda Yunan Hastanesi vardı. Ocak ayında orada on gün yatmýřtım. O günlerde bile, annemin bazı yakınlarının –kuzenler ve küçük yeğenler– hâlâ hayatta olup olmadığını soruşturmayı düşünmemiştim. Bildiđim tek Őey, böyle bir araştırma yapmaya karar verdiğimde, bunu Ramla'da bir yerlerde, İlyas Peygamber Kilisesi yakınlarında yapmam gerektiğiydi.

İskenderiye'ye üçüncü gelişimde bu; yine gizli ola-

rak, yine sonbaharda ve gece. Hastaneye kadar yoluma sakın sakın devam ettim. Aziz Theodoros Kilisesi'nin küçük kapısından içeri, duvara sürtünerek sıvıştım, kilise görevlilerinin kaldığı kanada ulaştım. Bağlantı ajanımız orta yaşlı, şişman, her zaman ürkek ama çok sadık bir yoldaş olan bir aşçıydı.

“Hey!” diye bağırdı, beni karşısında gördüğünde şaşırarak. Karnıma bastırarak beni karanlık koridora doğru itti: “İçeri girdiğini gören oldu mu?”

Onu yatıştırdım, gardaki muhbirlerin bile geldiğimin farkına varmadıklarını söyledim ona ve Kleopatra'daki evin hâlâ kullanılıp kullanılmadığını sordum.

“Hemen git oraya. Dul'u ucu ucuna yakalarsın. Saat onda bir aşk randevusu var.”

Dul dediğimiz kişi, Tanassis adında, eski “kayıtlı denizci”, şimdi birinci sınıf deniz onbaşı olan, uzun, “göz-yaşı döküp duran bir dul gibi” kırışık yüzlü biriydi. Devamlı homurdanan, her şeyde terslik gören bir adamdı ama beceriklilik konusunda kimse eline su dökemezdi. Kedi gibi kıvrılıp bükülür, bir anda ortadan kaybolur, biraz sonra yeniden belirir ve başı önünde, İskenderiye'de bulunamaz sandığımız bir şeyi gizlice elinize sıkıştırırdı: teksir makinesi için bir tüp yazı düzeltme sıvısı, kışlık giysi yapmak için İskoç kupon kumaş, mide ağrısı için bir şişe Mercks damlası. Bunları çalıyor muydu? Ödünç mü yoksa parayla mı alıyordu? Bunu asla söylemiyordu. Başka ilginç bir özelliği de şuydu: Bu çirkin adam düzinelerle kadını baştan çıkarıyordu. Randevularına yetişmek için zaman bulamıyordu: sütanneler, mürebbiyeler, ilkokul öğretmenleri, Yunanlı ya da yabancı hizmetçiler.

Kapıyı bana açan o oldu, sivil kıyafetliydi. Gerçekten de bir randevuya gitmeye hazırlanıyordu. Beni yemek odasına aldı; Foteris, masanın üzerine eğilmiş bir şey okuyordu.

“Nikos, bak, Simonidis geldi.”

“Hortlak ortaya çıktı demek,” diye yanıtladı öteki gözlerini kaldırmadan.

Tanassis’le kapıda konuşurken sesimi duyup beni tanımış olmalıydı. Arkasına döndü, beni tepeden turnağa süzdü. Dazlaklığı ilerlemişti, kel kafası çıplak ampulün altında parlıyordu. “Uzun süre mi kalacaksın?” diye ekledi sert bir tonla, okuduğu şeye yeniden dönerken.

Dul oturdu. Bizi izliyordu.

“Onu bugün atlatacağım,” dedi buluşacağı kadını kastederek. “Bu ona iyi gelir. Yeter ki siz bana kızmayın.”

“Kal, Tanassis! Tartışacağımız önemli konular var!” dedi Foteris, dudaklarının ucuyla.

“Garelas İskenderiye’de mi?” diye sordum.

“Kim, Vassilis mi? Sen nereden geliyorsun?”

“Kahire’den,” diye yanıtladı Dul, benim yerime.

“Fanis’i gördün mü?” diye sürdürdü Foteris.

“Beni buraya o gönderdi. Öğleye kadar onunla birlikteydik.”

“Peki Fanis, Garelas’ın Bingazi’den bir yere kıpırdayamayacağını bilmiyor mu? Ne biçim iş bu?”

“Onları gözaltında tutuyorlar,” diye açıkladı Dul. “Tutuklular, tutukluları gözaltında tutuyor yani.”

“Bırak konuşsun Tanassis, ne istediğini anlayalım.”

Ben bütün bunları biliyordum ama Fanis’in aldığı mesaj, Garelas’ın İskenderiye’de bulunduğunu ima ediyordu. Biz yanlış anlamıştık kuşkusuz. En azından ben, çünkü Fanis başlangıçtan beri bunun olanaksız olduğunu ileri sürmüştü. İsteklerimiz kimi zaman yargılama yetimizi ne büyük yanlışlıklara itiyor!

“Bizde bu izlenimi bırakan, aldığımız bir mesaj oldu,” dedim, hatanın yarısını Örgüt’ün üzerine yıkıp Foteris’un dilinden kurtulmak için.

Gözlerinin akı şimdi kel kafası kadar parlıyordu.

“Ve sen de kalkıp Kahire’den buraya geldin, çünkü siz... Siz bu izlenime kapıldınız, öyle mi?” diye sordu alaylı bir ses tonuyla.

“Bunun için değil. Ben buraya ideolojik plandaki çalışmaya katılmak üzere geldim. O konuda benim de söyleyecek bir sözüm var.”

Kol saatimin kayışının altından, Fanis’in pelür kâğıdı üzerine yazdığı yetki yazısını çıkardım.

“Öyle ya da böyle,” diye sürdürdüm, “Bingazi’de bulunan Garelas’la hâlâ temas halindeyiz, öyle değil mi?”

Foteros, ticaret filosunun ve donanmanın tümünden sorumluydu. Bingazi’yle bağlantıyı denizciler sağlıyordu. Bu durum, ona beni iki kez sorgulama yetkisini veriyordu. Ama ben Garelas’ı neden görmek istediğimi ona söylemeyecektim; ona söylemediğim gibi, başka kimseye de söylemeyecektim. Fanis kestirip atıyordu: “Bizim için konu kapanmıştır. Büyük hatalar yapılmıştı, biz de sert yaptırımlar uyguladık. Bunu yeniden kurcalamanın yararı yok. Oysa sen şimdi, bu işi en başından başlayarak yeniden incelemek istiyorsun, öyle mi? Sana bunun yönetmeliğe aykırı olduğunu söylediğim halde üsteliyorsun, ha? Öyle olsun. Bu durumda, kendi sorumluluğun altında hareket etmiş olacaksın, bu konuda seni uyardım. Kafanı duvara vuracaksın Simonidis, iyi düşün.”

Oysa benim, kararımdan geri dönmem söz konusu değildi: Bana neye mal olursa olsun bu gizi aydınlatacaktım. Bu basit bir merak ya da Fanis’in bir öfke ânında ileri sürdüğü gibi kişisel bir tutku değildi. Öğrenme, anlama açlığıydı, bilimsel araştırmacılara özgü bir tutkuydu. 2. Tugay’ın dağıtılmasıyla sonuçlanan temmuz olaylarını ben yaşamamıştım; Fırat bölgesinden dönüyordum, hâlâ Suriye’de, Trablusşam’daydım. Filistin’den bize gelen ilk açıklama o kadar gülünçtü ki, kimseyi tatmin etmemişti: “Perdenin önünde ya da arkasındaki Yunanlı ve

İngiliz faşistler, mart ayındaki büyük başarısızlıklarının öcünü alıyorlar.” Bu, hiçbir şeyi açıklamıyordu, herkesin ağzında dolaşan bir sloganın yinelenmesinden başka bir şey değildi. Bunu daha sonra başka açıklamalar izledi: askerlerin İngiliz tutukevlerinde karşı karşıya kaldığı işkence biçimi, savaş bakanının bu tutukevlerine bundan böyle Yunan askeri göndermemesi, tugay komutanının, protesto için kurulan komitelerin hazırladıkları raporla hemen karşısına dikileceklerini çok iyi bildiği halde oraya başka adamlar göndermekte ısrar etmesi. Yetki çatışmaları, bakanın ikili oynaması ya da komutanın otoritesini kullanmaktan vazgeçme isteği. Bütün bunları bir gün... Bir gün tarih aydınlatacak. Bu davranışlar tuzak, kışkırtma ya da öç alma olarak nitelensin, burada önemli olan, bizim harekete geçmemizi engellemesiydi. İşin özü zaten şuydu: Kontrolü neden elimizden kaçırmıştık? Askerlerimizin mitralyözlerini doldurmalarına, komutana kötü davranmalarına, her türlü otoriteyi yıkmalarına neden izin vermiştik? Aylar boyunca bağırıp durmuştuk: “Dikkat! Beklemek gerek! İngilizlerin tek isteği, kurtuluş ordusunu dağıtmak!” Ya şimdi? İnsanlıktan nasibini almamış bazı kişilerin –kumarbazlar, uyuşturucu bağımlıları ve oğlancılar– askerî polisin içinde yer alan faşistleri kışkırtmak için kurduğu tuzaklar vardı elbette. Pigmalion Cinayeti vardı... Dolayısıyla, denetim yönetimin kilit noktalarında bulunan deneyimli militanların –Minus ve Garelas– elinden kolayca kaçmış mıydı? Ben, olayların bilançosunun çıkarıldığı ve bu iki yoldaşın sertçe kınanmasına yol açan toplantıya da katılamamıştım. (O sırada Hayfa Garı’nda İngilizlerle başım dertteydi.) Minus kendini savunmak için “tarihsel gereklilik” düşüncesini ileri sürmüştü. Garelas onun sözünü kesmişti: “Sen onu bırak da ayağımızın altına muz kabuğu koyduklarını, bizim de çocuk gibi, onun üzerine basıp düş-

tüğümüzü itiraf et. Hepsi bu! Askerler öfkelenmişti, bu doğru ama biz de kontrolü elimizden kaçırdık, İngiliz zırhlıları bizi çevirdi, silahlarımızı bıraktık, onlar da gelip aldılar ve olan oldu! 2. Tugay dağıtılmıştı! Bu işteki sorumluluğumuzu bütünüyle üstlenelim,” diye özetlemişti ezik bir hava içinde. Hiç kuşku yok ki hem kendinin, hem Minus’un ordudan atılmasını bekliyordu.

“İyi ama biz kontrolü neden elden kaçırdık?”

Kahire’de karşılaştığımızda Fanis’e sorduğum soru bu olmuştu.

“Ne demek istiyorsun?” diye sormuştu bana, kahverengi gözlerinin içindeki sert ifadeyle çelişen bir yumuşaklıkla.

“Demek istediğim şu ki, faşist kesimler tugayı dağıtmayı kafalarına koymuşlardı, bunu mutlaka istiyorlardı ve kışkırtma başarısız olsaydı, kesinlikle bir başka kışkırtmaya girişeceklerdi. Böyle olmakla birlikte, onlara bu gerekçeyi sağlayan biz olduk, neden?”

“Birin onlara bu fırsatı bilerek verdiğini mi ima ediyorsun?”

“Bilinçli olarak değil. Ama biz tedbirde kusur ettik; kritik anda, son anda gizlilikle ve soğukkanlılıkla saldırmayı, savunmayı ya da düzenli biçimde geri çekilmeyi sağlayan devrimci sorumluluk duygusuyla hareket etmedik. Ve sana daha önce de söylediğim gibi, önümüzde iki olgu var ya da istersen, yönetimin her iki durumda da çıkarıcı biçimde davranmış olduğu kuşkusunu taşıyoruz: İnsanları yatıştıracağı yerde, daha da fazla kışkırttı.”

Fanis bunun üzerine beni önyargılı olmakla ve dayanağı olmayan suçlamalarda bulunmakla itham etmişti.

“Garelas’a soralım,” diye yanıtlamıştım onu. “Bu gizemi açıklayacak tek kişi belki de o.”

“Hey! Simonidis!” diye bağırdı Dul. “Neden kıvırır-

yorsun? Ben, belki senin bize söyleyecek bir sürü şeyin vardır, diye burada kalmıştım.”

Düşümde hâlâ Filistin’de, yakıcı güneşin altındaydım. Askerlerin dişlerini sıkmış, yaşlı gözlerle, tüfeklerini öpüp İngiliz başçavuşuna teker teker teslim etmeleri gözümün önünde canlanıyordu. Foteros, benim yanıtımı beklemekten –yani Garelas’tan beklediğim şeyin ne olduğunu duymaktan– bıkmış olmalıydı ki, benden hiç kuşkusu olmadığını belli etmek için başını okumakta olduğu şeye yeniden gömmüştü. Tartışmamız gereken önemli hiçbir şeyin olmadığını söylerken başka bir şeyi ima ediyordu: Onun gözünde, önemli olmayan kişi bendim. Kişisel olarak benden hiçbir şikâyeti yoktu, hatta aslında beni sevimli buluyordu, buna kuşku yoktu. Ne var ki bir kez olsun bana içini açmış mıydı? Aslında onun aydınlara karşı genel tutumu buydu.

Mart ayından bu yana Foteros’la birbirimizi bir daha görmemiştik –aşağı yukarı yedi ay olmuştu– ve bu arada önemli olayların olup olmadığını Tanrı bilirdi! Zavallı Richards bana, “Sizi kana bulamaya hazırlanıyorlar,” demişti. Bu o dönemde yalnızca bir varsayım, keskin görüşlü birinin ileri sürdüğü bir öngörüydü. Oysa şimdi olaylar bu noktaya gelmişti: Savaşçılar, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf vatansızlar olarak kategorilere ayrılmıştı; ordu içinde temizlikler yapılmış, Fırat’a kadar yürüyüş cezaları verilmiş, İngiliz tutukevlerine girenler olmuş, 2. Tugay dağıtılmıştı. Ayakta duran ne varsa yıkmak istiyorlardı. Onların istediği savaşçı değil, jandarmaydı, destekçiydi! Belli etmiyordum ama içimde kötü önsözler vardı. Kırmızı bir bulut sarmıştı beni, kaçınılmaz olarak gelecek felaketleri haber veren bir tür metafizik bunalmı; korku değil, bir ön panik.

“Mart ayında,” diye başlamıştı Dul, “beni konuşturmak için, İngilizler Mertakis’i hükümete soktukları için

içimiz kan ağlıyordu. Bunlar önemsiz şeylerdi. Şimdi Venizelos, çok büyük tehlikelere göğüs gererek Girit'ten getirdiğimiz savaş gemilerinden bizi kaçırmak için İeraks'a¹ göz yaşartıcı gazla saldırıyor!"

"Öteki de 2. Tugay'ın askerî yargıçlarından, en azından bir kelle istiyor, yoksa İngilizler hiçbirimizin Yunanistan'a dönmesine izin vermeyecek," diye tamamladı Foteros.

"Peki, buradaki Yunan topluluğu bütün bu olup bitenlere ne diyor?"

"Eh, İeraks'ın bombalanmasından sonra, bazı iyi niyetli kadınlar, genç kızlar ve yaşlı erkekler bir gösteri yaptılar... Ama onların en gerici yöneticilerinin zihniyetini bilmek istiyor musun? Onlar, Trikupis'in, Teotokis'in, Tsaldaris'in ve Metaksas'ın ilkelerinin uygulanmasını sağlamak için bir siyasi hareket oluşturdular! El ilanlarını okudum, o ilanları patriklerinin kutsamasıyla dağıtıyorlar." Foteros, dudaklarını aşağılayıcı biçimde bükerek Dul'un sözünü kesti.

"Bırak debelensinler Tanassis, onların sonu yakın. İçi yengeç dolu bir sepetten başka bir şey değil onlar. Vulgaris, Barut ve Fişek Şirketi'nden buyruk alıyor; Mertakis, İngilizlerin buyruklarını aktarıyor. Tsuderos her zaman 'yes,' diyor ve İngilizlerin kendi peşine casuslar koyduğunu size gizlice itiraf ediyor, Karapanayotis ve Venizelos, Tsuderos'un ayağını kaydırmaya uğraşüyor ve Kanellopoulos, Doğu Rumeli konusunda demagoji yapıp duruyor."

"Hep İngiltere! İpleri oynatan hep o!"

"Size yıllardır bunu bağıra bağıra söylemekten dilimde tüy bitti!" diye karşılık verdi Foteros. "Ama bırak

1. Denizcilik bakanı, üç yüz kişilik antifaşist denizci ve astsubayı içeren bir "temizlik" listesi hazırlamıştı ki, bunlardan otuzu torpil temizleme gemisi İeraks'ın personeliydi. (Y.N.)

istediklerini yapsınlar. Sonunda hepsi kafasını duvara çarpacak. Olaylar kendini gösteriyor; hamur kabarıyor.”

Buna kuşku yoktu. Suriye’den Kirene’ye kadar, yani şimdi 1. Tugay’ın ordugâh kurduğu bölgeden, Alman savaş tutsaklarının bulunduğu bir kampı –silahsız da olsa– gözetmekle görevlendirilmiş 8. Tabur’un bulunduğu bölgeye kadar her yerde, bu arada ticari gemilerde ve savaş gemilerinde, hava kuvvetlerinde, bakanlıklarda, gazeteciler, bilginler, sanatçılar arasında hamur kabarmaktaydı. Tek bir arzu, tek bir tutku egemendi: hep birlikte el ele vermek, Yunanlılık bilinci içinde yeniden kutsanmak, ölmüşlerin kanının bizi zorunlu kıldığı gibi, tutsak alınmış vatandaki aç boğazların bizden bağırarak istediği gibi, bu badireden saf ve temiz olarak çıkmak. Bu, generalleri, gemi kapitanlarını, filotilla komutanlarını dize getiren bir tutkuydu. Yanımda duran katı ve özverili Foteris, inanç ve kararlılık içindeydi. Elinde tuttuğu kâğıdı bana uzattı. O kâğıdı Dul getirmişti ona. Nişanlar almış bir firkateyn komutanı bizim hareketimize katılıyordu. Beş satırlık çok açık bir yazı. Hamur kabarıyordu...

“Tamam, bir itirazım yok,” dedim. “Ama İngiliz ajanları Yunanistan’da nifak tohumları atıyor; Direniş Hareketi’nin temsilcileri Kahire’ye geldi ve eli boş döndü; Badoglio teslim oldu, İstanköy ve Leros adaları kurtarıldı; İkaria ile Samos da. Oysa Müttefikler bizim oralara birlikler göndermemizi hâlâ engelliyor! Bizi kurtarıcı olarak görmek istemiyorlar! Biz, ya jandarmalık yapacağız ya da dikenli teller içine kapatılmış olacağız!”

“Benim izlenimim ne, biliyor musun Simonidis?” diye söze yeniden girdi Dul. “Müttefiklerle balayı artık bitti. Biz Arnavutluk’ta savaşırken, nişanlılık dönemini yaşıyorduk; düğün, Stalingrad zor saatler geçirirken gerçekleşti. Ondan bu yana da yollarımız ayrıldı, boşanmaya doğru gidiyoruz artık...”

*Mısır doğumlu Yunanlı yazar
Stratis Tsirkas, güçlü gözlemleri
ve edebi derinliğiyle geçtiğimiz
yüzyılın en parlak yazarlarından
biri olarak gösteriliyor.*

"Ama çocukluk aşklarının yeşil cenneti; onları yakınmalarla ve göz yaşlarıyla yeniden canlandırabilir miyiz? Ve sonra? Hiç. Girişim orada bitti, tek girişim, inanmış olduğun ve hâlâ inandığın, yitirilmiş bir saflığın hıçkırıklarını içeren dizeleri anımsamak için yaptığın girişim. Seni durduran ne oldu? Övüngeçliğin keyfi mi? Parmaklarınla artık duyumsamana olanak bulunmayan bir şeyi kafanın içinde yeniden yaşamak bu kadar mı acı vericiydi?"

Başiboş Kentler'de sıra İskenderiye'de... Gizli bir görevle Kahire'den İskenderiye'ye gelen Simonidis, orada onu sanki geçmişin tüm yüküyle, alaycı bir bilgelikle bekleyen Paraskos; devrimci Yunan subayları, İngiliz göçmenler, yaşamlarının yarısını Yunanistan'da bırakmış neşeli yaşlı kadınlar, sığınmacılar, gençler, çocuklar... Başiboş, tarihsel çalkantının etkisiyle adeta "sürüklenen" İskenderiye; sokaklarıyla, kilise ve camileriyle, birbirini seven, kıskanan, birbirinin yaşamını kaygıyla ya da neşeyle izleyen insanlarıyla o büyülü kent... Stratis Tsirkas, Albaylar Cuntası döneminde ülkesinde yasaklanan üçlemesi Başiboş Kentler'le 1971'de Fransa'da En İyi Yabancı Kitap Ödülü'nü almıştır.

ISBN 978-975-07-1427-6

9 789750 714276